

ОЖӘ 631.111.2

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КАДАСТРЛЫҚ ҚЫЗМЕТТІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ
ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

УМАРОВА УЛЖАН ПЕЙСЕНБАЙҚЫЗЫ
БАЙМУРАДОВА ДИЛЬНАЗ АБИЛЬХАЙРҚЫЗЫ
ӘЙЕКЕНОВА АЙЫМЖАН НҮРЛАНҚЫЗЫ
ҚАБЫЛ КАМИЛА ӘЛЖАНҚЫЗЫ

С.Сейфуллин атындағы Қазақ Агротехникалық Зерттеу Университеті Кеақ
Жер ресурстарын басқару, сәулет және дизайн факультеті
“Кадастр” кафедрасы мамандығының 2-курс студенттері

Ғылыми жетекші: **БЕРИСТЕНОВ АЙДАРБЕК ТАЙНИГАЗЫНОВИЧ**
Астана қ., Қазақстан

Аңдатпа: Бұл мақалада Қазақстандағы кадастрлық қызметтің экономикалық тиімділігін арттыру жолдары қарастырылады. Қазіргі таңда кадастрлық жүйені жетілдіру қажеттілігі артып отыр, себебі жылжымайтын мүлік пен жер ресурстарын тиімді басқару ел экономикасының тұрақты дамуына ықпал етеді. Бірінші кезекте, цифрландыру және автоматтандыру процестерін жетілдіру арқылы қызмет көрсету жылдамдығын арттыру ұсынылады. Сондай-ақ, кадастрлық деректердің қолжетімділігін қамтамасыз ету, бәсекелестік орта қалыптастыру және қызмет тарифтерін оңтайландыру маңызды аспектілердің бірі болып табылады. Бұдан бөлек, жер ресурстарын тиімді пайдалану және бақылау жүйесін жетілдіру экономикалық тиімділікті арттыруға септігін тигізеді. Осы шараларды жүзеге асыру кадастрлық қызметтің сапасын арттырып, инвестициялық тартымдылықты күшейтуге мүмкіндік береді.

Кілт сөздер: Кадастрлық қызмет, цифрландыру, автоматтандыру, жер ресурстары, экономикалық тиімділік, бәсекелестік орта, инвестициялық тартымдылық, қызметті оңтайландыру, деректердің қолжетімділігі, мониторинг жүйелері.

Abstract: This article explores ways to enhance the economic efficiency of cadastral services in Kazakhstan. Currently, improving the cadastral system is essential, as effective management of real estate and land resources contributes to the country's sustainable economic development. Primarily, optimizing digitalization and automation processes is proposed to increase service efficiency. Additionally, ensuring accessibility of cadastral data, fostering a competitive environment, and optimizing service tariffs are key aspects. Furthermore, improving land resource utilization and monitoring systems can significantly enhance economic benefits. Implementing these measures will improve the quality of cadastral services and increase investment attractiveness.

Keywords: Cadastral services, digitalization, automation, land resources, economic efficiency, competitive environment, investment attractiveness, service optimization, data accessibility, monitoring systems.

Кіріспе:

Кадастрлық қызмет – жер ресурстарын басқарудың маңызды құрамдас бөлігі. Қазақстанда жер қатынастары мен жылжымайтын мүлікке байланысты қызметтер экономиканың тұрақты дамуына тікелей әсер етеді. Алайда қазіргі кадастрлық жүйеде бірқатар мәселелер бар, соның ішінде қызмет көрсету мерзімінің ұзақтығы, қағазбастылық, ақпараттың жеткіліксіздігі және кадастрлық деректердің қолжетімді болмауы. Бұл проблемалар жер ресурстарын тиімді пайдалануға және инвестициялық тартымдылыққа кедергі келтіруде. Осы мақалада Қазақстандағы кадастрлық қызметтің экономикалық тиімділігін арттырудың негізгі жолдары қарастырылады [1].

Цифрландыру және автоматтандыру

Кадастрлық қызметтің экономикалық тиімділігін арттырудың басты бағыттарының бірі – қызметтерді цифрландыру және автоматтандыру. Бұл процесс келесі артықшылықтарды береді:

- Қызмет көрсету уақытын қысқартады;
- Адам факторынан туындайтын қателіктерді азайтады;
- Азаматтар мен бизнеске кадастрлық қызметтерді қашықтан пайдалануға мүмкіндік береді.

E-gov платформасы арқылы кадастрлық қызметтерді толық автоматтандыру және деректерді цифрлық форматқа көшіру тиімді шешім болмақ. Сонымен қатар, жасанды интеллект пен Big Data технологияларын енгізу кадастрлық бағалау мен мониторингті жақсартады. Кадастрлық деректердің қолжетімділігін қамтамасыз ету.

Көптеген дамыған елдерде кадастрлық карталар ашық қолжетімді. Бұл азаматтардың өз мүлкі туралы ақпарат алуына, инвесторлардың нарықты бағалауына және мемлекеттік бақылаудың тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Қазақстанда бұл бағытта жұмыс жүргізіліп жатқанымен, толық ашықтыққа қол жеткізу қажет. Жер ресурстарын тиімді пайдалану үшін геоақпараттық жүйелер (ГИС) кеңінен қолданылуы тиіс. Бұл ауыл шаруашылық, құрылыс және экология салаларында маңызды рөл атқарады. Қызмет көрсету сапасын жақсарту және тарифтерді оңтайландыру.

Көптеген дамыған елдерде кадастрлық карталар ашық қолжетімді. Бұл азаматтардың өз мүлкі туралы ақпарат алуына, инвесторлардың нарықты бағалауына және мемлекеттік бақылаудың тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Қазақстанда бұл бағытта жұмыс жүргізіліп жатқанымен, толық ашықтыққа қол жеткізу қажет. Жер ресурстарын тиімді пайдалану үшін геоақпараттық жүйелер (ГИС) кеңінен қолданылуы тиіс. Бұл ауыл шаруашылық, құрылыс және экология салаларында маңызды рөл атқарады. Қызмет көрсету сапасын жақсарту және тарифтерді оңтайландыру [2].

Қазіргі таңда кадастрлық қызметтер белгілі бір төлем жүйесіне негізделген. Дегенмен, баға белгілеу жүйесі әділ және қолжетімді болуы керек. Сонымен қатар, кадастрлық жұмыстарды жүргізуде жекеменшік секторды тарту арқылы бәсекелестік орта қалыптастыру қажет. Бұл қызмет сапасын арттырып, бағалардың тұрақтануына ықпал етеді. Жер ресурстарын тиімді пайдалану және бақылауды күшейту. Кадастрлық жүйенің маңызды міндеттерінің бірі – жерді заңды және тиімді пайдалану. Қазіргі таңда кейбір жер учаскелері тиімсіз пайдаланылуда немесе мүлде игерілмей жатыр. Осы мәселені шешу үшін спутниктік мониторинг және жерді қашықтықтан зондау технологияларын енгізу қажет. Сондай-ақ, ауыл шаруашылық жерлерінің мақсатты пайдаланылуын бақылау экономикалық тиімділікті арттырады. Бұл жерде мемлекеттік қолдаудың да маңызы зор – пайдаланылмай жатқан жерлерді қайта айналымға енгізу, тиімсіз пайдаланушыларға айыппұл салу және жер реформаларын жетілдіру маңызды шаралар қатарында.

Кадастрлық қызметтің экономикалық маңызы:

Кадастрлық қызмет – елдің жер ресурстарын басқару жүйесінің маңызды бөлігі. Қазақстанда кадастрлық жүйе жер учаскелерінің құқықтық мәртебесін анықтауға, жылжымайтын мүлікті тіркеуге, жер ресурстарын тиімді пайдалануға және салық салу жүйесін жетілдіруге мүмкіндік береді. Дұрыс ұйымдастырылған кадастрлық қызмет жер нарығының ашықтығын қамтамасыз етіп, инвестициялық тартымдылықты арттырады [3].

Алайда, қазіргі кадастрлық жүйеде бірнеше мәселелер бар:

- Қызмет көрсету уақыттарының ұзақтығы;
- Қағазбастылық және бюрократия;
- Ақпараттың жеткіліксіздігі мен қолжетімсіздігі;
- Жер ресурстарын тиімсіз пайдалану.

Бұл мәселелерді шешу үшін цифрландыру, бәсекелестікті арттыру, қызмет көрсету сапасын жақсарту және жерді тиімді пайдалануды бақылау қажет. Кадастрлық қызметті

цифрландыру және автоматтандыру. Қазіргі таңда цифрлық технологиялар кадастрлық қызметтің тиімділігін арттырудың басты құралдарының бірі болып отыр. Автоматтандырылған кадастрлық жүйе келесі артықшылықтарды береді:

- Қызмет көрсету уақытын қысқартады – құжаттарды өңдеу процесі жеделдейді;
- Қателіктерді азайтады – адами фактордан туындайтын қателіктер төмендейді;
- Шығындарды азайтады – қағаз түріндегі құжат айналымы қысқарады.

Қазақстанда E-gov платформасы арқылы кадастрлық қызметтерді цифрландыру жүріп жатыр. Бірақ бұл жүйені толықтай жетілдіру үшін бұлттық технологияларды, жасанды интеллектті және Big Data талдау жүйелерін енгізу қажет.

Кадастрлық деректердің ашықтығы мен қолжетімділігі.

Кадастрлық қызметтің экономикалық тиімділігін арттыру үшін деректердің ашықтығы маңызды. Дамыған елдерде кадастрлық карталар ашық қолжетімді болып, азаматтар мен кәсіпкерлер өздеріне қажетті ақпаратты ала алады. Қазақстанда бұл бағыттағы жұмыстар жүргізілгенімен, толық ашықтық әлі қамтамасыз етілмеген.

Жерді тиімді пайдалану үшін Геоақпараттық жүйелерді (ГИС) дамыту қажет. Бұл жүйе келесі салаларда қолданылады:

- Ауыл шаруашылығы – егістік жерлердің жай-күйін бақылау;
- Құрылыс және қала құрылысы – инфрақұрылымды тиімді жоспарлау;
- Экология – табиғи ресурстарды басқару және қорғау.

Егер кадастрлық ақпарат ашық әрі оңай қолжетімді болса, бұл жер нарығын жандандырып, инвесторлар үшін қолайлы жағдай жасайды.

Қызмет көрсету сапасын жақсарту және тарифтерді оңтайландыру.

Қазіргі кадастрлық қызметтердің тарифтері кейде жоғары болып, жеке тұлғалар мен кәсіпкерлерге ауырлық түсіруі мүмкін. Қызметтерді арзандату және оңтайландыру халықтың кадастрлық қызметке деген сенімін арттырады.

Бұдан бөлек, бәсекелестік орта қалыптастыру маңызды. Егер жеке кадастрлық компанияларға нарықта жұмыс істеуге көбірек мүмкіндік берілсе:

- Қызмет сапасы артады
- Тарифтер әділ деңгейде болады
- Клиенттер үшін таңдау мүмкіндігі көбейеді [4].

Мемлекеттік кадастрлық мекемелер жекеменшік құрылымдармен бірге жұмыс істейтін жүйеге көшсе, бұл нарықтық бәсекелестікті күшейтіп, экономикалық тиімділікті арттырады. Жер ресурстарын тиімді пайдалану және бақылауды күшейту. Қазақстанда жер учаскелерін тиімсіз пайдалану немесе бос қалдыру мәселесі өзекті. Бұл әсіресе ауыл шаруашылық жерлеріне қатысты. Кейбір жер иелері өз учаскелерін мақсатсыз пайдаланып, игермей қалдырады. Бұл ұлттық экономиканың дамуына кері әсер етеді.

Мұны реттеу үшін:

-Спутниктік мониторинг жүйесін енгізу – жердің нақты қалай пайдаланылып жатқанын бақылау;

-Пайдаланылмай жатқан жерлерді қайта айналымға енгізу – бос жатқан учаскелерді тиімді пайдалану;

-Айыппұлдар мен салықтық реттеу тетіктерін жетілдіру – жерді мақсатсыз пайдаланғандарға қатаң шара қолдану.

Егер бұл шаралар іске асса, ауыл шаруашылығы жерлерінің өнімділігі артып, елдің агроөнеркәсіптік секторы дамиды [5].

Қорытынды

Қазақстандағы кадастрлық қызметтің экономикалық тиімділігін арттыру үшін цифрландыру, қызмет көрсету сапасын жақсарту, бәсекелестікті арттыру және жер ресурстарын тиімді пайдалану бағытында кешенді шаралар қажет.

-Цифрландыру – қызмет көрсету уақытын қысқартып, процестерді автоматтандырады.

-Деректердің ашықтығы – жер нарығын жандандырып, инвесторлар үшін қолайлы жағдай жасайды.

-Бәсекелестік ортаны дамыту – жеке кадастрлық компанияларды тарту арқылы қызмет сапасын жақсартады.

-Жерді тиімді пайдалану – экономикаға қосымша табыс әкеледі.

Бұл реформалар кадастрлық жүйені қолжетімді, тиімді және ашық етіп, Қазақстан экономикасының тұрақты дамуына ықпал етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасында цифрландыруды дамыту стратегиясы. – Астана: ҚР Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі, 2020.
2. ҚР Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитеті. – Қазақстандағы жер ресурстары және олардың пайдалану тиімділігі туралы есеп, 2022.
3. Мұхамеджанов Е., Оразбаев Қ. «Кадастрлық қызметтердің автоматтандырылуы және оның экономикалық тиімділігі» – ҚР Ғылыми журналдары, 2021.
4. Еуропа және АҚШ-тың кадастрлық жүйелерін талдау. – Халықаралық жер кадастры институтының баяндамасы, 2020.
5. World Bank Report. Land Administration and Economic Development in Central Asia – Washington, 2021.